

ALISHER NAVOIY

INTERNATIONAL JOURNAL

*A. Navoiy tavalludining 581 yillik
yubileyiga bag'ishlanadi*

TOSHKENT-2022

ISSN 2181-1490

Doi Journal 10.26739/2181-1490

ALISHER NAVOIY

XALQARO JURNAL
INTERNATIONAL JOURNAL
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ

Tadjqiqot.uz

TOSHKENT-2022

**ALISHER NAVOIYNING 581 YILLIK
YUBILEYIGA BAG'ISHLANADI****ПОСВЯЩАЕТСЯ 581 ЛЕТНОМУ
ЮБИЛЕЮ АЛИШЕРА НАВОИ****DEDICATED TO THE 581th ANNIVERSARY
OF THE BIRTH OF ALISHER NAVOI**

Buyuk shoir va mutafakkir, atoqli davlat va jamoat arbobi Alisher Navoiyning bebaho ijodiy-ilmiy merosi nafaqat xalqimiz, balki jahon adabiyoti tarixida, milliy madaniyatimiz va adabiy-estetik tafakkurimiz rivojida alohida o'rin tutadi. Ulug' shoir o'zining she'riy va nasriy asarlarida yuksak umuminsoniy g'oyalarni, ona tilimizning beqiyos so'z boyligi va cheksiz ifoda imkoniyatlarini butun jozibasi va latofati bilan namoyon etib, yer yuzidagi millionlab kitobxonlar qalbidan munosib va mustahkam o'rin egalladi.

***O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Shavkat Miromonovich Mirziyoyev***

Бесценное творческое и научное наследие великого поэта и мыслителя, известного государственного и общественного деятеля Алишера Навои играет важную роль в истории не только отечественной, но и мировой литературы, развитии национальной культуры и литературно-эстетического мышления. В своих лирических и прозаических произведениях великий поэт, воспевая высокие общечеловеческие идеи, демонстрировал богатый лексический запас и выразительные средства родного языка, благодаря чему занял достойное место в сердцах миллионов читателей по всему миру.

***Президент Республики Узбекистан
Шавкат Миромонович Мирзиёев***

The invaluable creative and scientific heritage of the great poet and thinker, famous statesman and public figure Alisher Navoi has a special place not only in the history of our people, but also in the history of world literature, the development of our national culture and literary and aesthetic thinking. The great poet, in his poetic and prose works, with his whole charm and grace, has taken a worthy place in the hearts of millions of readers around the world, expressing the high universal ideas, the incomparable richness of words and the infinite possibilities of expression of our native language.

***President of the Republic of Uzbekistan
Shavkat Miromonovich Mirziyoyev***

ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALI

Bosh muharrir:

Mirzayev Ibodulla*f.f.d., professor
(O'zbekiston)*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Jabborov Nurboy*f.f.d., professor
(O'zbekiston)*ALISHER NAVOIY
XALQARO JURNALI HAY'AT A'ZOLARI:**Muhiddinov Muslihiddin***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Sirojiddinov Shuhrat***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Haqqulov Ibrohim***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Rasulov Ravshanxo'ja***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Dilorom Salohiy***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Sodiqov Qosimjon***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Mark Tutan***f.f.d., professor (Fransiya)***Binnatova Almaz Ulvi***f.f.d., professor (Ozarbayjon)***To'xlijev Boqijon***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Shodmonov Nafas***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Ramiz Asker***f.f.d., professor (Ozarbayjon)***Yo'ldoshev Qozoqboy***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Jo'raqulov Uzoq***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Vohid Turk***f.f.d., professor (Turkiya)***Nabiulina Guzal***f.f.d., professor (Tatariston)***Ibrohim Xudoyor***f.f.d., (Eron)***Yusupova Dilnavoz***f.f.d., dotsent (O'zbekiston)***Rahim Ibrohim***f.f.d., professor (Afg'oniston)***Mirzayev Rahmatilla***y.f.n., dotsent, huquqshunos (O'zbekiston)***Muhitdinova Badia***f.f.n.dotsent (O'zbekiston)***Ruzmanova Roxila***dots., mas'ul kotib (O'zbekiston)***Narziyeva Ma'mura***kotib, o'qituvchi (O'zbekiston)*ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALI ILMIY
MASLAHAT KENGASHI A'ZOLARI:**Toshqulov Abduqodir***i.f.d., (O'zbekiston)***Xalmuradov Rustam***t.f.d., professor (O'zbekiston)***Eshqobil Shukur***O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan
madaniyat xodimi, shoir (O'zbekiston)***To'xtasinov Ilhom***p.f.d. (O'zbekiston)***Rixsiyeva Gulchehra***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Benedek Peri***f.f.d., professor (Vengriya)***Ko'chiyev Ismat***publisist, O'zbekiston va Belorussiya yozuvchilar
uyushmasi a'zosi (O'zbekiston)***Olimov Karomatillo***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Dadaboyev Hamidulla***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Aitpayeva Gulnora***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Rahmonov Nasimxon***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Shomusarov Shorustam***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Dyu Rye Andre***f.f.d., professor (Fransiya)***Pervin Chapan***f.f.d., professor (Turkiya)***Safarov Renat***f.f.d., professor (Tatariston)***Hamroyev Juma***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Ibrohimov Elchin***f.f.n., professor (Ozarbayjon)***Jo'rayev Shokirjon***F-m.f.d., professor (O'zbekiston)***Hasanov Shavkat***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Nurullo Oltoy***f.f.n., (Afg'oniston)***Xalliyeva Gulnoz***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Alim Labib***f.f.d., professor (Afg'oniston)***Nodira Afoqova***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Aftondil Erkinov***f.f.d., professor (O'zbekiston)*

Главный редактор:

Мирзаев Ибадулла
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Заместитель главного редактора:

Жабборов Нурбой
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

**ЧЛЕНЫ МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
АЛИШЕРА НАВОИ:**

Мухиддинов Муслихиддин
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Сирожиддинов Шухрат
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Хаккулов Иброхим
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Расулов Равшанхужа
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилором Салохий
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Содиков Косимжон
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Марк Тутан
д.ф.н., профессор (Франция)
Биннатова Алмаз Улви
д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Тухлиев Бокижон
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Шодмонов Нафас
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Рамиз Аскер
д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Юлдашев Казакбай
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Журакулов Узок
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Вохид Турк
д.ф.н., профессор (Турция)
Набиулина Гузаль
д.ф.н., профессор (Татарстан)
Иброхим Худоев
д.ф.н., (Иран)
Юсупова Дилназов
д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Рахим Иброхим
д.ф.н., профессор (Афганистан)
Мирзаев Рахматилла
к.ю.н., доцент (Узбекистан)
Мухитдинова Бадиа
к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Рузманова Рохила
доц., отв. секретарь (Узбекистан)
Нарзиева Мамура
секретарь, преподаватель (Узбекистан)

**ЧЛЕНЫ НАУЧНОГО КОНСУЛЬТАТИВНОГО
СОВЕТА МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
АЛИШЕРА НАВОИ:**

Тошкуллов Абдукодир
к.э.д., (Узбекистан)
Халмурадов Рустам
д.т.н., профессор (Узбекистан)
Эшкobil Шукур
Заслуженный работник культуры Республики
Узбекистан, поэт (Узбекистан)
Тухтасинов Илхам
д.п.н. (Узбекистан)
Рихсиева Гулчехра
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бенедек Пери
д.ф.н., профессор (Венгрия)
Кочиев Исмаи
Публицист, член Союза писателей Узбекистана и
Беларуси (Узбекистан)
Олимов Кароматилло
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дадабаев Хамидулла
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Айтпаева Гулнора
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Рахмонов Насимхон
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Шомусаров Шорустам
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дю Рье Андре
д.ф.н., профессор (Франция)
Первин Чапан
д.ф.н., профессор (Турция)
Сафаров Ренат
д.ф.н., профессор (Татарстан)
Хамроев Джума
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Иброхимов Элчин
к.ф.н., профессор (Азербайджан)
Джураев Шокирджон
д.ф.-м. н., профессор (Узбекистан)
Хасанов Шавкат
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нурулло Олтой
к.ф.н., (Афганистан)
Халлиева Гулноз
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Алим Лабиб
д.ф.н., профессор (Афганистан)
Нодида Афокова
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Афтондил Эркинов
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Chief Editor:**Mirzaev Ibodulla***Doc. of philol. scien., professor (Uzbekistan)***Deputy Chief Editor:****Jabborov Nurboy***Doc. of philol. scien., professor (Uzbekistan)*

**MEMBERS OF EDITORIAL BOARD OF
INTERNATIONAL JOURNAL OF ALISHER
NAVOI:**

Mukhiddinov Muslikhiddin*Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Sirojiddinov Shukhrat***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Khakkulov Ibrokhim***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Rasulov Ravshankhuja***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Dilorom Salokhiy***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Sodikov Kosimjon***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Mark Tutan***Doc. of philol. scien., prof. (France)***Binnatova Almaz Ulvi***Doc. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)***Tukhliev Bokijon***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Shodmonov Nafas***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Ramiz Asker***Doc. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)***Yuldoshev Kozokboy***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Jurakulov Uzok***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Vokhid Turk***Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)***Nabiulina Guzal***Doc. of philol. scien., prtof. (Tatarstan)***Ibrokhim Khudoyor***Doc. of philol. scien., (Iran)***Yusupova Dilnavoz***Doc. of philol. scien., assoc. prof. (Uzbekistan)***Rakhim Ibrokhim***Doc. of philol. scien., prof. (Afghanistan)***Mirzayev Rahmatilla***Cand. of legal scien., assoc. prof. (Uzbekistan)***Mukhitdinova Badia***Cand. of philol. scien., assoc. prof. (Uzbekistan)***Ruzmanova Rokhila***Assoc. prof., Exec. Sec. (Uzbekistan)***Narziyeva Ma'mura***Secretary, teacher (Uzbekistan)*

**MEMBERS OF SCIENTIFIC ADVISORY BOARD
OF INTERNATIONAL JOURNAL OF ALISHER
NAVOI:**

Toshkulov Abdukodir*Doc. of econ. scien., (Uzbekistan)***Khalmuradov Rustam***Doc. of technic. scien., prof. (Uzbekistan)***Eshqobil Shukur***Honored Worker of Culture of the Republic of Uzbekistan, poet (Uzbekistan)***Tukhtasinov Ilkhom***Doc. of pedag. scien. (Uzbekistan)***Rikhsieva Gulchekhra***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Benedek Peri***Doc. of philol. scien., prof. (Hungary)***Kochiyev Ismat***Publicist, member of the Writers' Union of Uzbekistan and Belarus (Uzbekistan)***Olimov Karomatullo***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Dadaboev Khamidulla***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Aitpaeva Gulnora***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Rakhmonov Nasimxon***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Shomusarov Shorustam***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Dyu Rye Andre***Doc. of philol. scien., prof. (France)***Pervin Chapan***Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)***Safarov Renat***Doc. of philol. scien., prof. (Tatarstan)***Khamroev Juma***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Ibrokhimov Elchin***Cand. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)***Juraev Shokirjon***Doc. of phys.-math. scien., prof. (Uzbekistan)***Khasanov Shavkat***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Nurullo Oltoy***Cand. of philol. scien., (Afghanistan)***Khallieva Gulnoz***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Alim Labib***Doc. of philol. scien., prof. (Afghanistan)***Nodira Afokova***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Aftondil Erkinov***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Саҳифаловчи: Абдулазиз Мухаммадиев****Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz**ООО Tadqiqot город Ташкент,
улицв Амира Темура пр. 1, дом-2.Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uzTadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr. 1, House 2.Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

NAVOIY VA TILSHUNOSLIK MASALALARI

1. Bayram BİLİR

ORHUN YAZITLARINDA VE ALİ ŞİR NEVAI'NIN İLK DİVANINDA OLUMLU TİP KAVRAMLAR9

NAVOIY VA JAHON ADABIYOTI

2. Ozan Yılmaz

ALİ ŞİR NEVÂ'YÎ'NİN HAMSESİNDE EMÎR HÜSREV-İ DEHLEVÎ'YE DAİR GÖRÜŞLERİ15

3. Эркинов Афтондил

АЛИШЕР НАВОИЙ ҚЎЛЁЗМАЛАРИ БУТУНЖАҲОН ФЕҲРЕСТИНИ ЯРАТИШ МАСАЛАСИ29

HAQIQAT SARI SAFAR

4. Muslikhiddin Kutbiddinovich Mukhiddinov

IMAGE OF THE PROPHET36

5. Қозоқбой ЙЎЛДОШ

ТЕРАН ТУЙГУЛАРНИНГ ЖОНЛИ МАНЗАРАЛАРИ45

MA'RIFAT YOG'DUSI

6. Салоҳий Дилором Исомиддин қизи

НАВОИЙ ИЖОДИДА ИНСОН ВА ИЖТИМОИЙ ЖАМИЯТ АХЛОҚИ МАВЗУСИ50

7. Жабборов Нурбой Абдулҳакимович

АЛИШЕР НАВОИЙ АСАРЛАРИДА “АҲЛИ МАОНИЙ” ТУШУНЧАСИНИНГ ЎРНИ ВА ИРФОНИЙ МОҲИЯТИ55

8. Нафас Шодмонов

ТАСАВВУФ АДАБИЁТИДАГИ “КЎЗГУ” ТИМСОЛИНИНГ НАВОИЁНА ТАЛҚИНИ65

9. Асрорхон Аббосов

НАВОИЙ ҲАЗРАТЛАРИ ЎРГАНГАН АСАРЛАР: “САҲИҲИ БУХОРИЙ” ДА ОДОБ-АХЛОҚҚА ДОИР ҲАДИСЛАР78

ASLIYAT UMMONI

10. Bertels Y.E.

NAVOIY VA ATTOR. Rus tilidan I.K.Mirzayev tarjiması (parcha)83

TEMURIYLAR DAVRI TURKIY VA O'ZBEK ADABIYOTI

11. Уралов Ахтам Синдарович, Холдоров Хусан Нортोजиевич

АЛИШЕР НАВОИЙ ВА ҲУСАЙН БОЙҚАРО ДАВРИ БОҒЛАРИ95

12. Холиқов Умиджон Қўчқарович, Холиқова Сайёра Қўчқаровна

НАВОИЙ ДАВРИДА ШАХМАТ ЎЙИНИНИНГ РИВОЖЛАНИШ ТАРИХИДАН103

NAVOIY NASRI VA NAZMI NAFOSATI

13.Қобилов У. У.

“ЮСУФНОМА” МАВЗУСИ ВА УНИНГ АЛИШЕР НАВОИЙ ЛИРИКАСИДАГИ
БАДИИЙ ТАЛҚИНИГА ДОИР.....109

14.Холйигит Холмуродов

МУМТОЗ АДАБИЁТДА ФАРҲОД ОБРАЗИ ГЕНЕЗИСИ ВА УНИНГ НАВОИЙ
ШЕЪРИЯТИДА ИФОДАЛАНИШ АНЪАНАЛАРИ.....118

15.Murat ŞAHİN

ALİ ŞİR NEVÂÎ’NİN “MAHBÛBU’L KULÛB” ADLI ESERİNİN DEĞERLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ.....124

ILM, OLAM VA OLIM

16.Ernazarova Iroda Shavkatovna

ESHQOBIL SHUKUR – NAVOIYGA MUNOSIB IZDOSH.....134

17.Eshnazarov Sulaymon Qulmuhammad o‘g‘li

ALISHER NAVOIYNING “SAB’AT UL-ABHUR” ASARI
LUG‘ATSHUNOSLIKDA NODIR MANBA SIFATIDA.....140

TALQIN, TAHLIL VA TAQRIZ

18.O‘ngalova Guldasta

Y.E.BERTELS NAVOIY IJODI TADQIQOTCHISI.....144

NAVOIY VA TA’LIM-TARBIYA MASALALARI

19.Сирдарёхон Ўтанова

ИНСОН АХЛОҚИНИНГ РАНГЛИ МАНЗАРАЛАРИ.....151

20.Gulchehra Ahatova

“MAHBUB UL-QULUB” ASARINING BUGUNGI YOSHLARDA MA’NAVIY SIFATLAR
SHAKLLANTIRISHDAGI O‘RNI.....157

AZIZ MUSHTARIY!

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Miromonovich Mirziyoyevning "Buyuk shoir va mutafakkir Alisher Navoiy tavalludining 580 yilligini keng nishonlash to'g'risida"gi PQ-4865-son Qarorida "Alisher Navoiy asarlarida teran ifoda topgan milliy va umuminsoniy g'oyalarning jahon tamaddunida tutgan o'rnini hamda o'sib kelayotgan yosh avlodning intellektual salohiyatini oshirish, ular qalbida yuksak axloqiy fazilatlarni tarbiyalashdagi beqiyos ahamiyatini nazarda tutib, shuningdek, ulug' shoir va mutafakkirning adabiy-ilmiy merosini mamlakatimizda va xalqaro miqyosda yanada chuqur tadqiq qilish va keng targ'ib etish..." lozimligi alohida ta'kidlangan.

Bu filologiya ilmi va navoiyshunoslik, xususan, adabiy ta'sir, qiyosiy adabiyotshunoslik, matnshunoslik va tarjima masalalari bilan shug'ullanayotgan tadqiqotchilar zimmasiga jahonning ilg'or texnologiyalari, nazariy g'oyalarga hamohang ilmiy tadqiqotlar yaratish vazifasini yuklaydi. Olimlarimizning ilmiy salohiyati, innovatsion g'oyalarini jahonda targ'ib qilish va qo'llab-quvvatlash maqsadida xalqaro nufuzga ega ushbu jurnal ta'sis etildi.

"Alisher Navoiy" deb nomlangan ushbu jurnalda navoiyshunoslik, Navoiy adabiy merosining umumjahon tamaddunida tutgan o'rnini va adabiy ta'sir masalalari bilan shug'ullanayotgan tadqiqotchilarni o'z maqolalari bilan ishtirok etishga taklif qilamiz.

TAHRIRIYAT**УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!**

В Постановлении №ПП-4865 Президента Республики Узбекистан Шавката Миромонovichа Мирзиёева "О широком праздновании 580-летия со дня рождения великого поэта и мыслителя Алишера Навои" особо отмечается "огромное значение произведений Алишера Навои, в которых нашли глубокое отражение национальные и общечеловеческие ценности, в развитии мировой культуры, их роль в повышении интеллектуального потенциала и духовно-нравственном воспитании молодого поколения, а также в целях обеспечения дальнейшего изучения и популяризации литературно-научного наследия великого поэта и мыслителя..."

Это ставит задачи перед филологами, навоиоведами, исследователями литературного влияния, сравнительного литературоведения, текстологии и вопросов перевода создания научных исследований, соответствующих передовым мировым технологиям и теоретическим идеям. В целях пропаганды и продвижения научного потенциала и инновационных идей наших ученых учреждён данный международный журнал.

Приглашаем публиковать свои статьи в нашем журнале "Алишер Навои" отечественных и зарубежных исследователей, занимающихся изучением жизни и творчества литературы Навои, его роли в мировой литературе, проблемами литературного влияния и сравнительной поэтикой.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИИ**DEAR READER!**

Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Miromonovich Mirziyoyev "On the celebration of the 580th anniversary of the great poet and thinker Alisher Navoi" No PP-4865 given the invaluable role of cultivating high moral qualities in their hearts, as well as the need to further study and widely promote the literary and scientific heritage of the great poet and thinker in our country and internationally "

This puts the task of researchers in the field of philology and Navoi studies, in particular, literary influence, comparative literature, textual studies and translation, in creating scientific research in harmony with the world's advanced technologies and theoretical ideas. This internationally renowned journal was established to promote and support the scientific potential and innovative ideas of our scientists around the world.

In this magazine, called "Alisher Navoi", we invite researchers who are interested in Navoi studies, the role of Navoi's literary heritage in world civilization and literary influence to participate with their articles.

EDITORIAL

NAVOIY VA JAHON ADABIYOTI

ALÎ ŞÎR NEVÂYÎ'NİN HAMSESİNDE EMÎR HÜSREV-İ DEHLEVÎ'YE DAİR GÖRÜŞLERİ

Ozan Yılmaz

Prof. Dr, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türkoloji Bölümü, ozan.yilmaz@manas.edu.kg; Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, oyilmaz@sakarya.edu.tr
ORCID: 0000-0001-6375-2881

For citation: Ozan Yılmaz. ALİŞHER NAVOI'S OPINIONS ABOUT AMİR KHUSROW-I DEHLEVİ IN HIS HAMSE. Alisher Navoi. 2022, vol. 1, issue 3, (15-28) pp.

DOI 10.5281/zenodo.5804478

ÖZET

Çağatay Edebiyatı'nın büyük ismi Ali Şîr Nevâyî, hamsesini yazarken üç büyük isimden etkilenmiştir: Nizâmî, Emir Hüsrev-i Dehlevî, Abdurrahman Câmî. Bu üç ismi şiirin zirvesi olarak gören Nevâyî, onlar gibi yazabilme isteğini her fırsatta dile getirmiştir. Bu isimlerden biri olan Emir Hüsrev, XIII.-XIV. yüzyılda Hindistan'da yaşamıştır. Nizâmî'nin etkisiyle bir hamse kaleme almış, bu hamse sayesinde büyük bir şöhret yakalamıştır. Nevâyî de hamsesini kaleme alırken bu büyük isimden etkilendiğini ifade etmiş, onu büyük bir saygıyla anmıştır.

Bu makalede Nizâmî ile başlayan hamse geleneği hakkında bilgi verilecek, Emîr Hüsrev-i Dehlevî'den kısaca bahsedilecek, Nevâyî'nin hamsesinde Emir Hüsrev'e dair ortaya koyduğu görüşleri, ilgili beyitlerin Türkiye Türkçesine aktarılması yoluyla ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nevâyî, Nizâmî, Emir Hüsrev, hamse, mesnevi.

ALİŞHER NAVOI'S OPINIONS ABOUT AMİR KHUSROW-I DEHLEVİ IN HIS HAMSE

Ozan Yılmaz

Prof., Kyrgyzstan-Turkey Manas University, Faculty of Literature, Department of Turcology, ozan.yilmaz@manas.edu.kg;

Sakarya University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish Language and Literature, oyilmaz@sakarya.edu.tr

ORCID: 0000-0001-6375-2881

ANNOTATION

Alisher Navoi, the great name of Chagatay Literature, was influenced by three great names while writing his hamse: Nizami, Amir Khusrow-i Dehlevi and Abdurrahman Jami. Nevayi accept these three names as the pinnacle of poetry and he express his desire to write like them at every opportunity. One of these names, Amir Khusrow, lived in India in the XIII-XIVth centuries. He wrote a hamse under the influence of Nizami, and gained a great fame thanks to this hamse. Nevayi also expressed that he was impressed by this great name and remembered him with great respect.

In this article, firstly, information about the hamse tradition that started with Nizami will be given and life of Khusrow-i Dehlevi will be briefly mentioned. After, Navoi's views on Amir Khusrow in his hamse will be revealed by transferring the relevant couplets to Turkey Turkish.

Key Words: Navai, Nizami, Amir Khusrow, hamse, mathnawi.

ALISHER NAVOIY “XAMSA”SIDA AMIR XUSRAV DEHLAVIY HAQIDAGI FIKRLARI

Ozan Yilmaz

Prof., Qirg'iziston-Turkiya Manas universiteti Adabiyot fakulteti Turkologiya bo'limi, ozan.yilmaz@manas.edu.kg;

Sakarya universiteti, Fan va san'at fakulteti, Turk tili va adabiyoti bo'limi, oyilmaz@sakarya.edu.tr

ORCID: 0000-0001-6375-2881

ANNOTATSIYA

Chig'atoy adabiyotining buyuk vakili Alisher Navoiy “Xamsa”sini yozishda uchta buyuk zotdan ta'sirlangan: Nizomiy, Amir Xusrav Dehlaviy, Abdurahmon Jomiy. Bu uch ismni she'riyatning cho'qqisi deb bilgan Navoiy har fursatda ular kabi yozish istagini bildirdi. Bu nomlardan biri Amir Xusrav, XIII-XIV asrlarda Hindistonda yashagan. U Nizomiy ta'sirida “Xamsa” yozgan va shu “Xamsa” tufayli katta obro'-e'tibor qozongan. Navoiy “Xamsa”sini yozar ekan, bu ulug' ismdan hayratga tushganini va uni katta hurmat bilan eslaganini ta'kidlaydi.

Bu maqolada Nizomiy bilan boshlangan xamsanavislik an'anasi haqida ma'lumotlar beriladi, Amir Xusrav Dehlaviyga qisqacha to'xtalib o'tiladi, Navoiyning “Xamsa”sidagi Amir Xusrav haqidagi qarashlari tegishli baytlarni turk tiliga o'girish orqali ochib beriladi.

Kalit so'zlar: Navoiy, Nizomiy, Amir Xusrav, xamsa, masnaviy.

Giriş

Bir shairin beş mesnevisinin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan külliyata “hamse” denir. Arapça “hams” kelimesinin müennesi olan hamse, ilk defa Nizâmî-i Gencevî'nin (ö. 1209) *Penc Genc* adını verdiği eserinde “beş mesneviden oluşan külliyyat” anlamıyla kullanılmış, onun taklit edilmesiyle sayıları artmaya başlayan bu tür eserlere “hamse” adı verilmiştir (Yazıcı-Kurnaz 1997: 499). Klasik Türk Edebiyatı'nın Horasan, Hindistan ve Anadolu sahasında kaleme alınmış birçok hamseye rastlanır. Bu geleneği başlatan isim Azerbaycanlı şair Nizâmî-i Gencevî olmuştur [Kanar 2007: 183-185]. Nizâmî'nin “Penc Genc (Beş Hazine)” adlı hamsesi *Mahzenü'l-Esrâr*, *Leylî vü Mecnûn*, *Hüsrev ü Şîrîn*, *Heft Peyker* ve *İskendernâme* adlı beş mesneviden oluşmaktadır. Bu mesneviler, sonra gelen şairler tarafından gerek ismen gerekse muhteva bakımından örnek alınmış, Nizâmî hamsesini hatırlatan birçok hamse kaleme alınmıştır. Bu isimler arasında Emir Hüsrev (ö. 1325) ve Nevâyî'nin (ö. 1501) müstesna bir yeri vardır.

Emir Hüsrev-i Dehlavî, 1253-1325 arasında yaşamış Türk devlet adamı, mütefekkir ve ediptir. Türklerin Laçın boyuna mensuptur. 1206-1526 yılları arasında Hindistan'da hüküm süren Dehli Türk Sultanlığı döneminde yaşamıştır. Döneminin anlayışına uygun olarak eserlerini Farsça kaleme almıştır. Nazım ve nesir olarak kaleme aldığı yirmi kadar eseri vardır. Oldukça hacimli bir *divan*ın yanı sıra, Genceli Nizâmî'den etkilenecek kaleme aldığı bir *hamse* yazmıştır. Hamsesini oluşturan beş mesnevi şöyledir: *Matla'u'l-Envâr*, *Mecnûn u Leylî*, *Hüsrev ü Şîrîn*, *Heşt Behişt*, *Âyîne-i İskenderî* [Kurtuluş 1995: 135-137].

Emir Hüsrev'in hamsesi, Nizâmî'nin başlattığı hamse geleneğinin Hindistan'daki devamıdır. Bu geleneğin Çağatay sahasındaki takipçisi ise Ali Şîr Nevâyî olmuştur. Nizâmî, Emir Hüsrev ve Abdurrahman Câmî'den (ö. 1492) aldığı ilhamla mükemmel bir hamse meydana getiren Nevâyî, Anadolu sahasında Hamdullah Hamdî (ö. 1508) ve Taşlıcalı Yahyâ (ö. 1582) gibi hamse şairlerini de etkilemiştir. Nevâyî'nin hamsesini oluşturan beş mesnevi ise şöyledir: *Hayretü'l-Ebrâr*, *Ferhâd u Şîrîn*, *Leylî vü Mecnûn*, *Seb'a-i Seyyâr*, *Sedd-i İskenderî* [Kut 1989: 449-453].

Nevâyî, hamsesini oluşturan mesnevilerin sebeb-i telîf kısımlarında Nizâmî, Emir Hüsrev ve Câmî'den (ö. 1492) büyük bir hürmet ve övgüyle bahseder. Sözde onlar gibisine rastlanmayacağını, onların yolunu takip etmenin hiç de kolay olmadığını her fırsatta dile getirir. Böyle bir işe girişmiş olmanın verdiği gururla birlikte, onları layıkıyla takip edebilmenin heyecanını taşır. Şiiri zirveye çıkaran bu üç şairi rahmetle anar.

Nevâyî, “Hint papağanı” ve “Hint büyücüsü” gibi sıfatlarla andığı Emir Hüsrev'i, Nizâmî kadar olmasa da ulaşılmaz bir yere koymuştur. Bilhassa sözün etkisinden bahsettiği kısımlarda söz ustası olarak ısrarla andığı isimlerden biri de Emir Hüsrev olmuştur (Racabov-Racabova 2004: 97-99).

“Şiirin hüsrevi (padişahı)” olarak gördüğü Emir Hüsrev’in yeni buluşlarından etkilenmiş, bunlardan mümkün mertebe yararlanma yoluna gitmiştir. Hüsrev’i türlü benzetmeler yoluyla değerlendirmiş, bu büyük söz ustasının şiirdeki hakkını teslim etmiştir. Hüsrev’in ateş gibi yakıcı şiirlerinden dem vurmuş, şiirde Hüsrev etkisinin çok büyük bir coğrafyaya yayıldığından bahsetmiştir. Nevâyî’nin hamsesini oluşturan mesneviler bu gözle tek tek incelenecek olursa onun Hüsrev’e bakış açısı daha iyi anlaşılacaktır.

Hayretü’l-Ebrâr’da Nevâyî’nin Emir Hüsrev’e Dair Görüşleri

Hamsenin ilk mesnevisi olan *Hayretü’l-Ebrâr*, “Kutlu Kimselerin İyiliği/Hayrı” manasına gelir. 1483’te müfte’ilün / müfte’ilün / fâ’ilün kalıbıyla yazılan, dinî-ahlakî muhtevalı bir mesnevidir. 3987 beyittir.

Nevâyî *Hayretü’l-Ebrâr*’da Genceli Nizâmî’yi övgüyle andıktan sonra Emir Hüsrev övgüsüne geçer. “Hindû” sıfatıyla nitelediği Emir Hüsrev’i, Hint hançerini çıkarıp şiir ikliminde doludizgin at koşturan biri olarak tanımlar¹:

Gayrı hem ol Hindû-yı çâbü-k-süvâr

Kim çıkarıp hançer-i Hindî-‘ayâr

(Ondan sonra hızlı at binicisi o Hintli (Emir Hüsrev), Hint hançerini çıkardı.)

Hançerinin berkidin ot çakılıp

Rahşı dağı tîzlik otça kılıp

(Hançerinin yalımından ateşler saçıldı, atı da ateş gibi hareket etti.)

Kay sarı ot dik yüz urup tünd ü tîz

Salıban ol kişver ara rüsthîz [Türk ve Doğan 2018: 38]

(Ateş gibi her nereye atıldıysa orada kıyametler kopardı.)

Söz ülkesinde büyük hünerler gösteren Emir Hüsrev’in hamsesinde geçen hikâyeler, Hindistan’ın her tarafına yayılmıştır. Kalemîyle Hindistan’ı süslemiş, “Hint racası” unvanıyla anılmaya layık olmuştur. Bu gibi kısımlarda Hindistan’a özgü “rây, hindû” gibi kelimeleri ısrarla kullanması dikkat çekicidir:

Uşbu memâlikde ki ma ‘mûr idi

Kıldı tasarruf ni ki makdûr idi

(Mamur olan söz mülkünde kendisine takdir edildiği ölçüde hüner gösterdi.)

Nazmı sevâdı ara her dâstân

Eyle ki bir kişver-i Hindûstân

(Mesnevilerindeki her bir anlatı, bir Hindistan ülkesine denktir.)

Hindû-yı çâbü-k dime kim rây-ı Hind

Kilki uçı memleket-ârâ-yı Hind [Türk ve Doğan 2018: 38]

(O sıradan bir Hint süvarisi değil Hint racasıdır. Kaleminin ucuyla Hindistan’ı süsleyen kişidir.)

Gence padişahı olan Nizâmî hazineler saçarken Emir Hüsrev de söz ülkesinin hükümdarı olmuştur. İran hükümdarı Hüsrev nasıl kendi ülkesini ihya ettiyse o da söz ülkesini bayındır hâle getirmiş, bu yönüyle mimar Ferhat olarak dahi anılmaya layık olmuştur. Meşakkat dağını kazmayı hüner edinmiş, şiir dağını diliyle kazmasını bilmiştir:

Gence şehi genc-feşân pey-rev ol

Şeh bu söz iklimi ara Husrev ol

(Gence padişahı Nizâmî hazine saçır, o da onun takipçisidir. Biri söz ikliminin padişahıysa diğeri de Hüsrev’idir.)

Hüsrev olup mülk itip âbâd hem

Yalguz hüsrev dime Ferhâd hem

(O, Hüsrev olup şiir ülkesini abat etti. Ona yalnız Hüsrev değil, Ferhat da dense yeridir.)

Renc tagın kazmak anıñ pîşesi

Tagı anıñ nazm u tili tîşesi [Türk ve Doğan 2018: 38]

(Onun hüneri meşakkat dağını kazmaktır; şiir bir dağ, dili de o dağı kazmakta kullandığı kazmasıdır.)

Hüsrev’in şiirlerinde içten bir yanısla birlikte aşk yüzünden sürekli akıtılan gözyaşlarını görmek mümkündür. “Sûz-ı Hüsrev (Hüsrev yanışı)” tabiri şiire damga vuran bir tabir hâline gelmiş, Hüsrev’in bu tarzı birçok şaire ilham kaynağı olmuştur. Nevâyî de bunu hatırlatmak amacıyla

¹ Metinlerin imlasında kaynak alınan metinlerin imlasına sadık kalınmıştır. Buna bağlı olarak alıntı metinlerde é, i gibi farklı kullanımlar vardır.

Hüsrev'in gönlünü aşk ocağına benzetmiş, gözyaşlarını da gam denizi olarak temsil etmiştir. Hüsrev, meclisleri mum gibi içten bir yanısla aydınlatıp yakmaktadır:

İşk otı âteşgehi cânı anıñ

Gam tıñizi eşk-i revânı anıñ

(Onun can ocağında aşk ateşi yanar. Gözyaşları, gam denizidir.)

Şem' kibi bezm-fürûzende ol

Bezm-fürûzende vü sûzende ol [Türk ve Doğan 2018: 38]

(O, meclisleri mum gibi aydınlatır. Meclisi aydınlatan da yakan da odur.)

Nevâyî, "Gence güneşi" diye andığı Nizâmî'nin söz ülkesini bir bayrak altında topladığını belirtir. Emir Hüsrev de bu sancağın altında ordular çeken bir başbuğdur. Nizâmî'nin gittiği yerlere Hüsrev de kelime orduları göndermiş, Nizâmî'nin içtiği mana şaraplarından o da tatmıştır. Nizâmî'nin geçtiği yerlerden geçmiş, onun eğlence meclislerinin kurulduğu yerlerde o da meclisler kurmuştur.

Gence kuyaşı ki kötergeç 'alem

Eyledi söz memleketin yek-kalem

(Gence güneşi Nizâmî sancak yükseltip söz ülkesini bir bayrak altında topladı.)

Bolmadı bir mülk sarı kîne-hâh

Kim bu dağı çıkmedi ol yan sipâh

(Bunun da hevesle ordu göndermediği bir ülke kalmadı.)

Bir mey ile bâde-perest olmadı

Kim bu hem ol mey bile mest olmadı

(Nizâmî hangi şarapla sarhoş olmuşsa Hüsrev de o şarapla sarhoş oldu.)

Kaysı şebistânga ki ol kıldı 'azm

Bezmi yiride bu dağı tüzdi bezm [Türk ve Doğan 2018: 39]

(Nizâmî hangi meclise yöneldiyse Hüsrev de orada meclis kurdu.)

Nizâmî *Mahzenü'l-Esrâr*'ı yazmış, Emir Hüsrev de ona nazire olarak *Matla'u'l-Envâr* mesnevisini kaleme almıştır. Nevâyî'ye göre mesnevi tarzının mutlak hâkimi Nizâmî'dir, Emir Hüsrev de bu tarzın önemli bir takipçisidir:

Ol bizeben mahzen-i esrârıdın

Bu yarutup matla'-ı envârıdın

(O *Mahzenü'l-Esrâr* ile bezedi, bu da *Matla'u'l-Envâr* ile aydınlattı.)

Mesnevî üslûbı müselleme aña

Pey-rev ü mânend bu bir hem aña [Türk ve Doğan 2018: 39]

(Nizâmî mesnevi üslubunu teslim aldı, Hüsrev de tek başına onu takip edip ona benzedi.)

Nizâmî ve Hüsrev gibi olmaya heveslenen birçok kimse olmuş, ancak hepsi de servi ile gül arasına çerçöp taşıma durumuna düşmekten kurtulamamıştır. Gül Nizâmî'nin, servi de Emir Hüsrev'in şiiirleridir. Bunu yapabilen bir kişi daha vardır, o da Abdurrahman Câmî'dir:

Köp kişi hem kıldı tetebbu' heves

Serv ü gül otrusıga kiltürdi has

(Onlara nazire yazmaya heveslenen çok kişi, servi ile gülün ortasına çerçöp yerleştirmiş oldu.)

Bir kişidin özge ki andak kişi

Birmedi yâd iski felek gerdişi [Türk ve Doğan 2018: 39]

(İçlerinden biri müstesna, felek bu kadar dönmesine rağmen böylesi çıkmadı.)

Nevâyî, bu beyitten sonra da Molla Câmî'nin övgüsüne geçer.

Ferhâd u Şîrîn'de Nevâyî'nin Emir Hüsrev'e Dair Görüşleri

Nevâyî, *Ferhâd u Şîrîn*'i 1484 yılında Herat'ta kaleme almıştır. Eser, Nizâmî ve Hüsrev'in eserlerinde olduğu gibi mefâ'ilün / mefâ'ilün / fe'ülün kalıbıyla yazılmıştır. İran hükümdarı Hüsrev, Ermen prensesi Şîrîn ve mimar Ferhat arasındaki aşk hikâyesini konu edinir. 5792 beyittir.

Nevâyî, eserinin giriş kısmında Nizâmî'den büyük bir övgüyle bahseder. Onun inciler açtığını ve bu incileri toplamanın herkese nasip olmayacağını ifade eder. Ancak bir kişi müstesnadır: Emir Hüsrev. Bu geçiş cümlesinden itibaren Emir Hüsrev hakkında övgü dolu sözler sarfeder. Onun şiirdeki yeteneğini öne çıkarıp Nizâmî'yi aratmayacak tarzda bir mesnevi kaleme aldığını belirtir. Hindistan'da doğup büyüyen Hüsrev, "Hint papağanı" unvanıyla anılmaya layıktır. Şiirleriyle tüm dünyayı etkilemeyi başarmış, şiirin Hızır peygamberi olma sıfatını hak edecek bir konuma yükselmiştir:

Kişi mundak bola almay güher-rîz

Meger ol hinduvî-zâd-ı şeker-rîz
(Hiç kimse onun (Nizâmî) gibi inci dökücü olamaz. Şeker döken o Hindistan doğumlu (Hüsrev) dışında...)

Ni hindû tûtî-i şîrîn-makâl ol

Ni tûtî bülbül-i şûride-hâl ol

(Ne Hintlisi! O, tatlı sözler söyleyen bir papağandır. Ne papağanı! O, çılgın bir bülbüldür.)

Tüşüp 'âlemga tûtî dik beyânı

Yitip gerdûnga bülbül dik figânı

(Papağanı andıran sözü dünyaya yayılmıştır. Bülbül gibi dertli avazı, gökyüzünü kaplamıştır.)

Boyıga nazm salgan hulle ahdar

Dime tûtî digil Hızr-ı peyember [Tekin 2012: 96-97]

(Şiir onun bedeni için yeşil bir cennet elbisesi olduğuna göre ona papağan deme, Hızır peygamber de!)

Nevâyî, Emir Hüsrev'in Türk olduğunu vurgular; ardından onun için Hindistan'ın bir karanlıklar ülkesi, sonsuza dek etkili olacak şiirlerinin de ölümsüzlük suyu olduğunu söyler. Ölümsüzlük suyu nasıl Karanlıklar ülkesinde bulunuyorsa, Hüsrev'in sözleri de karanlıklar ülkesi gibi olan Hindistan'dan doğmuştur. Hindistan'a "Karanlıklar Ülkesi" demesinin sebebi "Hindû" kelimesinin şiirde "kara" anlamıyla birlikte kullanılması ve Emir Hüsrev gibi bir söz yeteneğinin o coğrafyada sıkışıp kalması olsa gerektir. Emir Hüsrev, basit bir gece karanlığı değildir; o, dünyaya amber saçan bir gecedir:

Anıñ zulmâtı Hindûstânı âhır

Revân söz çeşme-i hayvânı âhır

(Onun karanlıklar ülkesi Hindistan)

Eger bülbül diseñ Hindûstân tün

Kara zulmet dime 'anber-feşân tün [Tekin 2012: 97]

(Bülbül diyecek olsan Hindistan da gecedir. Ona zifiri karanlık deme, amber saçan gece de!)

Nevâyî'ye göre Emir Hüsrev dertli dertli nağmeler söyleyen bir bülbül, hatta daha da ötesi efsanevi musikar (kaknüs) kuşunun ta kendisidir. Musikar kuşu onun nağmelerini duyunca hüzünlenmektedir. Musikar kuşu çileli yüz nağme terennüm ediyorsa Hüsrev'in böylesi bin şiiri vardır:

Bu andak tün ara şeb-hîz bülbül

Şebistân içre şûr-engîz bülbül

(Emir Hüsrev öylesi bir gecede sabahleyin öten bir bülbüldür. Gece ikliminde çılgınca inleyen bir bülbüldür.)

Dime bülbül di anı kuknus-ı zâr

Tapıp lahnıdın anıñ kuknus âzâr

(Ona bülbül de deme, ağlayıp inleyen bir kaknüs de! Kaknüs kuşu onun nağmeleriyle dertlenir.)

Eger kuknus çikip yüz nâle cân-sûz

Aña miñ nâle okı barça dil-dûz [Tekin 2012: 97]

(Kaknüs can yakıcı yüz nağme yapıyorsa Hüsrev'in gönül delici bin nağme oku vardır.)

Ok benzetmesini de yeterli bulmayan Nevâyî, Hüsrev'in şiirlerini âlemi yakıcı ah yıldırımlarına benzetir. Söz harmanına her an yüz alev bırakır, kendisinin şiir harmanının boyutlarını bilen yoktur. Nefesiyle anlam denizlerini dalgalandırır, yükselen bu dalgalar dokuz kat göğü dahi aşar:

Dimeñ ok belki her bir berk-ı âhî

Ki sigrip örteben meh tâ-be-mâhî

(Ok da demeyin, hatta her birisi çakınca yerden göğe her tarafı yakan birer ah yıldırımındır.)

Salıp yüz şu 'le her dem hirmeniga

Öziñ yok ki 'âlim hirmeniga

(Her an harmanına yüz alev bırakır, kendisinin harmanını layıkıyla bilen yoktur.)

Ma 'ânî bahrığa enfâsıdın mevc

Ki ol mevc astığa kalıp tokuz evc [Tekin 2012: 97]

(Anlam denizleri onun sözleriyle dalgalanır. Dokuz kat gök o dalganın altında kalır.)

Hüsrev'in şiirleri, fesahat ipine çekilmiş birer incidir; gökyüzü denizi o incilerle övünür. Şiirini yazarken kullandığı kelimelerdeki karalık, bahar bulutunu andırır. Kara kara bahar bulutları nasıl yağmur yağdırıyorsa Emir Hüsrev'in şiirleri de insanların başına öylece yağmur yağdırır. Kara demesinin sebebi, miskin de kara olmasıdır. Bu bahar bulutu misk kokulu yağmur incileri

saçmaktadır. Ortaya çıkan inciler, güzellikleriyle göz kamaştıracak kadar parlaktır:

Tekellüm riştesiga nazmıdın dūr

Felek bahrıga ol dūrdin tefâhūr

(Söz ipinin incisi onun şiiiridir. Gök denizi o inciyle övünür.)

Sevâd-ı nazm aña ebr-i bahârî

Bolup il başıga gevher-nisârî

(Yazıya geçirdiği sözlerinin karası bahar bulutudur, o bulut halkın başına inci yağdırır.)

Ser-â-ser ol bulut gevher aradur

Ki nîsânî bulut yañlıg karadur

(Nisan bulutu gibi kara olan o bulut, tamamen inci yüklüdür.)

Sevâdî dime kim müşkîn sehâbî

Bolup her katre anda dūrr-i nâbî

(Kara da ne kelime, miskten bir buluttur. Ondaki her damla saf bir incidir.)

Bu dūr kim vasfı sıgmay söze hergiz

Letâfetdin körünmey közge hergiz [Tekin 2012: 97-98]

(Tanımı asla söze sığdırılamayacak o inci öyle parlaktır ki göz onu her zaman göremez.)

Emir Hüsrev'in dili inciler saçar, içi de saf bir inci kadar temizdir. İnci kırıntılarını andıran bu şiiirler memleket haracıdır. O şiiirler ilim ve erdem ocağı, hatta birer anlam dağıdır:

Tili dūr-pâş özi pâkîze gevher

Harâc-ı mülk yok kim rîze gevher

(Dili inci saçar, kendisi saf bir cevherdir. Memleket haracıdır, yok öyle değil, inci kırıntısıdır.)

Ni gevher belki 'ilm ü fazl kânı

Dime kân kim digil kûh-ı ma 'ânî [Tekin 2012: 98]

(Ne incisi, ilim ve fazilet madenidir. Maden de deme, anlamlar dağı de!)

Emir Hüsrev söz kılıcını alıp göğe doğru savursa dağı bile yerinden oynatacak kadar güçlüdür. Bu gayet normaldir, zira Nizâmî gibi bir şairle şiiir meydanında bilek güreşi yapmak kolay değildir. Nizâmî'nin karşısına çıkan herkes büyük bir gayret göstermezse rezil olmaya mahkumdur:

İmes ger tag bes şiddet kılıp bîg

Nitip gerdūnga her dem yitkürür tîg

(Ne zaman söz kılıcını gökyüzüne sallayacak olsa dağ olsa da dayanamayıp yerinden oynar.)

İmes âsân bu meydân içre turmak

Nizâmî pençesiga pençe urmak

(Bu meydanda durmak, Nizâmî'yle bilek güreşi yapmak kolay değildir.)

Tutay kim kıldı öz çengini rence

Ni kim urdı anıñ çengige pence [Tekin 2012: 98]

(Birisi onunla bilek güreşi yaptı diyelim, kendi elini incitti demektir.)

Nevâyî'ye göre Nizâmî aslandır, dev bir fildir. Onun gibi görkemli bir aslanla, dev bir fille savaşmak için öylsi bir aslan ya da fil olmak gerekir. Aslan olunamıyorsa bari kaplan, dev bir fil değilse de daha küçük bir fil olmak gerekir. İşte Emir Hüsrev söz ikliminin kaplanıdır, Nizâmî kadar görkemli olmasa da söz ormanında yaşayan bir fildir. İşte bu yüzden Nizâmî'nin iyi bir takipçisi olabilmıştır:

Kirek şîr allıda hem şîr-i cengî

Eger şîr olmasa bârî pelengî

(Aslanın karşısına savaşçı aslan çıkmalıdır. Aslan olmasa da bari kaplan olmalıdır.)

Yok irse cem ' bolsa pars dik yüz

Alardın hâsılı yok gayr-ı puf yüz

(Yoksa pars gibi yüz tanesi toplansa sinek vızıltısı gelecektir.)

Egerçi yildin irmes bahrıga bâk

Velî miñ çâk olur çün boldı kûlâk

(Deniz rüzgârdan korkmuyor olsa da rüzgâr esince bin parçaya ayrılıp dalgalanır.)

Tiger sarsarga deryâ kozgalanı

Velî her yıl isip çaykatmas anı

(Denizin dalgası kasırgaya ulaşır ama kasırga her yıl esip de onu dalgalandırmaz.)

Nizâmî irdi andak pîl-i vâlâ

Ki çıktı genc ü gevher pîl-bâlâ

(Nizâmî öyle görkemli bir fil idi ki fil boyunda hazine (hamse) ve inci yükseltti.)

Kirek hem-pîl irür bu nükte ma'lûm
Ki salgay pîl hortûmıga hortûm
 (Şu da malumdur ki file karşı fil hortumunca hortum salmak gerekir.)
Egerçi peşşeniñ hortûmı hem bar
İl âzârıga niş-i şûmı hem bar
 (Sivrisineğin de hortumu vardır, insanları ısırması da cabası.)
Çü sürter pîl hortûmını derhem
Bolur zahmıga yüz miñ peşşe merhem
 (Filin hortumu yaralanacak olsa yarasını yüz bin sivrisinek iyileştirir.)
Bu kün ol pîl bu hindû irür bil
Kiçikrek bolsa hem lîkin irür pîl
 (Bu gün o fil bu Hintli yani Emir Hüsrev'dir, bilesin. Daha küçük görünebilir ancak o da bir fildir.)

Kiçik ger irse il endişesidin
İrür Hindûstânın bîşesidin [Tekin 2012: 98-99]
 (Halkın düşündüğünden daha küçükse de Hindistan'ın ormanından gelmiştir.)
 Daha sonra Tanrı'ya seslenen Nevâyî, şiirde Nizâmî ve Hüsrev gibi olma beklentisini dile getirerek Abdurrahman Câmî övgüsüne geçer:

Elâ tâ ebr-i nîsân zinde-pîli
Kiyer bergüstevân-ı çarh-ı nîli
 (Tanrı'm! Dev bir fili andıran Nisan bulutu çivit renkli gökyüzü koşumunu giydikçe)
Bu ikki pîlni gufrân-perest it
Mey-i rahmetdin ikki pîl-i mest it
 (bu iki fili mağfirete doyurup rahmet şarabıyla kendini kaybeden iki fil yap!)
Nevâyîga dagı şevket yitürgil
Bu ikki pîldin kuvvet yitürgil
 (Nevâyî'ye de aynı görkemi nasip eyle, bu iki filden güç elde ettir!)
Ki bolsun bu iki pîl-i zamân dik
Kayu pîl-i zamân pîl-i demân dik
 (Böylece o da zamanın bu iki fili gibi olsun. Zamanın fili mi dedim; hayır hayır, naralar atan birer fil.)

Ki tapıp mest bolmak pîşesin ol
Musahhar eylesün söz bîşesin ol [Tekin 2012: 99]
 (Böylece o da kendinden geçme hünerini elde edip söz ormanını teslim alsın.)

Leylî vü Mecnûn'da Nevâyî'nin Emir Hüsrev'e Dair Görüşleri

Leylî vü Mecnûn mesnevisi 1484'te Herat'ta yazılmıştır. Aruzun mef'ûlü / mefâ'ilün / fe'ûlün kalıbıyla kaleme alınmıştır. Nizâmî'nin aynı adlı eserinden etkilenen Nevâyî, Leylâ ve Mecnûn arasındaki aşkı konu edinmiştir. 3622 beyittir.

Nevâyî bu mesnevisinde de Emir Hüsrev'den de etkilendiğini açıkça belirtir. Nizâmî'nin tılsımlı bir mesnevi yazdığını ifade ettikten sonra bu tılsımı çözebilen şairlerden ilkinin Emir Hüsrev olduğunu söyler. Efsunlu kalemiyle insanları büyülemeyi başaran Emir Hüsrev, Keşmir karanlığını andıran şiirleriyle gönülleri kendine çekmeyi başarmıştır:

Körgeç bu tılsımı sâhir-i Hind
Câdûluk işide mâhir-i Hind
 (Büyücülük işinde yetenekli olan Hint büyücüsü Hüsrev, Nizâmî'nin bu tılsımını (beş mesnevisini) görünce)

Kilki uçı safhaga füsûn-rîz
Ol safha cihânga fitne-engîz
 (kaleminin ucu her sayfaya efsun saçtı, o sayfa dünyayı etkiledi.)
Her safha-i nazmı gâh-ı tahrîr
Fitne ara bir sevâd-ı Keşmîr [Çelik 2011: 58]

(O şiir yazarken şiirinin her sayfası fitne içinde bir Keşmir karanlığı olurdu.)
 Nevâyî, Emir Hüsrev'in mısralarındaki her noktayı güzellere yanağındaki beni andıran bir belaya benzettir. Şiirde oldukça yetenekli olan Hüsrev, Nizâmî'nin beş hazinesindeki tılsımı görüp âciz kalacağını anlamış ancak yine de ona nazire yapmaktan geri duramamıştır. Kendisi de büyücü olduğu için ona benzeyen tılsımlı bir hazine de kendisi oluşturmuştur:

Her nokta bu safhada belâyî

Ruhsâr üze hâl-i dil-rübâyî

(O sayfadaki her nokta, dilberin yanağındaki ben gibi bir belaydı.)

Hem hatları şâh-râh-ı Bâbil

Hem kilkide cevî-i çâh-ı Bâbil

(Harfleri Babil'in ana caddesi, kalemi de Babil kuyusunun boşluğuydu.)

Hem sihr-i hâmesi füsûn-sâz

Hem câdû-yı tab'ı sihr-perdâz

(Hem kaleminin büyüğü baştan çıkarıyor hem de şairlik yaradılışının büyücüsü büyüler yapıyor.)

Eylep bu tılsım anı 'âciz

Sâhir netkey çü kördi mu 'ciz

(Bu tılsım onu aciz bıraktı ama mucize gören büyücü ne yapsın.)

Kaçmay velî eyle kim zebûnı

Ol hem kılıp utrıda füsûnı [Çelik 2011: 58]

(âciz kalsa da kaçmayıp ona nazire bir büyü de o yaptı.)

Nevâyî'ye göre Nizâmî'nin hamsesi beş gizli hazineden oluşuyordu, Hüsrev de o hazineyi çevreleyen beş sağlam kale yaptı. O kalenin içini de dışını da resimlerle süsleyip aynı görkemi yakalamaya çalıştı.

Bêş kal'a ki barça érdi hârâ

Bêş mahfî genci âşikârâ

(Her biri sağlam olan beş kaleyle beş gizli hazineyi açığa çıkardı.)

Utrularıda tüketti bêş kasr

Kim her biri keldi zînet-i 'asr

(Karşılarına her biri zamanın süsü olan beş saray (hamse) inşa etti.)

Hem taşıda nakş-ı dil-keş étti

Hem içlerini münakkaş étti [Çelik 2011: 59]

(Hem dışlarını hem de içlerini resimlerle süsledi.)

Nevâyî, usta bir heykeltıraşa benzettiği Emir Hüsrev'in mucize göstermese de büyü yaptığını ifade eder. Yazdığı şiirler insanları etkilemiş, ona benzemek isteyen niceleri çıkmıştır:

Î'câz ile sihr ara tefâvüt

Bar ança ki Ka'be allıda büt

(Mucize göstermekle büyü arasında Kâbe ile Kâbe'nin ortasındaki put kadar fark vardır.)

Lîkin büt olup émes cemâdî

Yongan anı bütger üstâdî

(Emir Hüsrev'in yaptığı da bir puttur ama cansız değildir. Onu usta bir sanatkâr (Emir Hüsrev) yapmıştır.)

Bar ol büt-i gül-ruh-ı perîveş

Sevdâsıda yüz hired müşevveş

(Periyi andıran gül yanaklı o putun sevdasında tutulan yüz akıl vardır.)

Barı başığa tüşüp hevâyı

Ol utruda urdı dest ü pâyı

(Herkesin başına onun sevdası düşüp karşısında el pençe divan durdu.)

Tenklik aña hod gümân émostür

Çün yahşı durur yaman émostür

(Ona denk olmak hayal değildir. Zira iyidir, kötü değildir.)

Çün yétti bu bezmgehga eşref

Boldı özi hordığa müşerref [Çelik 2011: 59]

(Bu mecliste pek kıymetli olduğu için kendi harcıyla şereflendi.)

Bunların bilincinde olan Nevâyî; Nizâmî ve Hüsrev gibi iki büyük söz ustasının yolunda yürüme hususunda epeyce düşünür, hayaller kurar. Nizâmî'nin hazinesi ve Hüsrev'in sarayı diye nitelediği hamseye yazacağı nazireyi bir şehire, bir bahçeye benzetir:

Mén kim bu taraf güzâr kıldım

Bu rencni ihtiyâr kıldım

(O tarafa yönelip bu meşakkati çekmeyi seçen ben de)

Evvelde köp eyledim te'emmül

Tâ köñlüme kirdi tahayyül

(önceleri çokça düşündüm, böylece şöyle hayal etmeye başladım:)

Kim Gencede gencler yaşurgan

Her gencige kim yasadı kurgan

(Gence'de hazineler gizleyip her hazinesi için bir kurgan yapan Nizâmî)

Yâ Hind-nijâd u Hindûyî-zâd

Kim kasrlarını kıldı âbâd

(veyahut Hint soylu ve Hindistan doğumlu olup saraylar yükselten Emir Hüsrev...)

Hem kal'a için kérek turur şeh'r

Hem kasrga bâg u sebzedin behr

(Hem kale için şehir hem de saray için bağ bahçe gerekir.)

Bolsa maña fursat ol kadar çağ

Kim şeh'r ile tarh salıban bâg

(O kadar zamanım olsa da onlar için şehir kurup bağ bahçe yetiştirebilsem.)

Bâgını riyâz-ı hurrem étsem

Şehrini sevâd-ı a'zam étsem

(Bahçesini cennet bahçesi gibi yapsam, şehrini büyük bir kara parçası etsem.)

Bu nev'êdi dâyimâ hayâlim

Tâ boldı kazâdın ol mecâlim

(Hayalim hep böyleydi. Ansızın buna güç buldum.)

Kim ikki burunkıga koyup gâm

Kâm oldı maña revâ ser-encâm

(Önceki iki şair, Nizâmî ve Emir Hüsrev'in yürüdüğü yola adım atıp sonunda muradına erdim.)

Êmdiki üçünçi nâme-yi derd

Kıldı méni 'akl u hûşdın ferd

(Şimdiki üçüncü dert kitabı olan Leylâ ve Mecnûn yüzünden aklımı yitirecek gibi oldum.)

Ummîd ki bu yana éki hem

Kim érmes éki burunkıdın kem

(Bunun da Nizâmî ve Emir Hüsrev'in yazdığı hikâyelerden geri kalmayacağını umuyorum.)

Ya 'nî hem anıñki penc genci

Hem soñra munuñki genc penci [Çelik 2011: 59-60]

(Yani Nizâmî'nin hamsesi ve Emir Hüsrev'in hamsesinden.)

Seb'a-i Seyyâr'da Nevâyî'nin Emir Hüsrev'e Dair Görüşleri

Seb'a-i Seyyâr ya da *Seb'a-i Seyyâre* adlarıyla anılan eser, 1484'te Herat'ta yazılmıştır. Aruzun fe'îlâtün / mefâ'ilün / fe'ûlün kalıbıyla kaleme alınmıştır. Eserde Behram Şah'ın kendi cariyesiyle olan aşk hikâyesi konu edilmiştir. 5009 beyittir.

Nevâyî bu mesnevisinde de Emir Hüsrev'den saygıyla bahseder. Nizâmî'nin hamsesini övgüyle andıktan sonra kimsenin Nizâmî gibi olamayacağını ancak Emir Hüsrev'in istisna olduğunu belirtir. Hüsrev'i diğer mesnevilerinde olduğu gibi Hintli bir büyücüye benzetip "kara bela" sıfatıyla niteler:

Bu yügürmekte bolmayın pey-rev

Aña her reh-revî meger Husrev

(Nizâmî'nin bu yürüyüşünde onunla kimse yolculuk edemez, Hüsrev istisna!)

Dême Husrev ki Hindû-yı câdû

Êyleben élni nazmıga hindû

(Ona Hüsrev deme! O, halkı şiirine köle eden bir Hint büyücüsüdür.)

Dême hindû kara belâ dé anı

Ne belâ âfet-i Hudâ dé anı [Tural 2015: 91]

(Ona Hintli deme, onu "kara bela" diye an! Bela da ne kelime, ona Tanrı'nın gönderdiği bir âfet de!)

Hüsrev'in sözdeki yetkinliğini çeşitli benzetmelerle dile getirir. Yanık şiirlerine gönderme yaparak onun dünyayı ateşe verdiğini, aşk ateşinin içinde yanmadan durabilen bir semender olduğunu söyler. Nevâyî'ye göre, Hüsrev'in gönlündeki aşk ateşi şiirlerine yansımış, bu şiirler okuyan herkesi yakmıştır:

Her kaçan hâme élgige alıban

Nazmıdın 'âlem içre ot salıban

(Ne zaman eline kalem alıp da şiiriyle dünyayı ateşe verse)

Ot ki 'âlemni örteben eseri

Kéliben kögli otınıñ şereri

(alevleriyle dünyayı yakıp kavuran o ateş, onun gönlündeki ateşin bir kıvılcımıdır.)

'İşk âteşgehinin ahkeri ol

Belki ol şu 'lenin semenderi ol [Tural 2015: 91]

(O, aşk ocağının kuru; hatta o alevin semenderidir.)

Nevâyî'ye göre Emir Hüsrev'in şiiri göğün zirvesine denktir, o şiirdeki mana ve mazmunlar da birer yıldız gibi parlamaktadır. Hamsesinin yaprakları gökyüzünde çakan birer şimşek, birer mana yıldırımındır:

Nazmı rif'at ara sipihr-i berîn

Nükteler encüm-i sipihr-nişîn

(Şiiri kıymet açısından göğün zirvesini andırır. Mazmunları o zirvede duran birer yıldızdır.)

Her varak nazm-ı dil-güşâsında

Bir cehânî sipihr arasında

(İç açıcı şiirindeki her yaprak, gökyüzünde çakan birer şimşektir.)

Né cehân kim cehân-ı ma'nâ ol

Lafz cismide cân-ı ma'nâ ol [Tural 2015: 91]

(Ama nasıl şimşek! Mana şimşegidir. Kelime bedenindeki mana canıdır.)

Hüsrev'in şiirini gökyüzü yapısında bir bina olarak gören Nevâyî, o şiirdeki harfleri de yeryüzündeki karalara benzetir. Nizâmî'nin geçtiği yollardan geçen Hüsrev, Nizâmî'nin yazdığı eserleri kendi hamsesiyle süslemeyi başarmıştır. Nizâmî ne yaptıysa benzerini yapmış, böylece hamse türünün başarılı bir örneğini ortaya koymuştur:

Hem binâsı felek nihâdî kébi

Hem sevâdî cihân sevâdî kébi

(O şiirin binası gökyüzü yapısındadır, yazıları yeryüzündeki karaları andırır.)

Ne sevâd ol visâlnin şâmı

Belki dil-dâr zülfinin dâmı

(Ne karası, kavuşma gecesidir; hatta sevgilinin yüzüne dökülmüş saç tuzağıdır.)

Çün sevâdî bu nev' kayd olgay

Anda ma'nâ tuyûrı sayd olgay

(O yazılar böyle tuzak olduğu için mana kuşları da orada av olur.)

Né binâ salsa burnağı mi'mâr

Ol kılıp zîb ü zînetin zer-kâr

(Önceki mimar (Nizâmî) hangi binayı yapsa Hüsrev de o binayı altın işlemelerle süsler.)

Ol açıp yüz gül-i riyâz-ı İrem

Güller üzre bu yagdurup şebnem

(Biris (Nizâmî) yüz cennet bahçesi gülü açar, diğeri de o güllerin üstüne çiy tanesi yağdırır.)

Kéltürüp ol nigâr-ı rû-tâze

Aña sürtüp bu vesme vü gâze

(Nizâmî oldukça alımlı bir güzel oluşturmuş, Hüsrev de o güzelin yüzüne allık ve aklık sürmüştür.)

Yok ki her serv-i nâz kim ol ékip

Yene bir zâd-ı serv hem bu çekip

(Yok yok, Nizâmî nazlı serviler diker, Hüsrev de onların yanına birer servi fidanı çeker.)

Ol ne gül-ruh ki cilveger éylep

Yene birni bu perde-der éylep [Tural 2015: 91-92]

(Hüsrev, Nizâmî'nin harekete geçirdiği gül yanaklı güzelleri örtüye büründürür.)

Bu iki söz ustasının sözdeki hünerini gören kişi, ikisini birden aynı sanıp onlar arasına girebileceğini düşünür, ne var ki bunu başarabilen olmamıştır. Nevâyî de bunun mümkün olmayacağını söyler, ancak iyi niyetli ve yetenekli bir şairin onlar kadar olmasa da onlara yakın bir hamse yazabileceğini düşünür:

Munî körgen kişi hemân sığınıp

Ékkisin belki tev'emân sığınıp

(Bunu gören kişi hemen düşünüp ilk başta onları aynı/ikiz zanneder.)

Özge her râkım-ı hüner-pişe

Nâzik-endiş ü ü câbük-endişe

(Diğer hünerli, ince düşünceli ve parlak zihinli sanatçılar)

Köp urup söz démekte tâb ile pîç

Sığa almay bular arasığa hîç

(söz söylemekte ne kadar uğraşırlarsa uğraşsınlar bunlar arasına asla giremezler.)

Gerçi bir nükte-gûy-ı eşref olup

Özi maktûrığa müşerref olup

(Gerçi şerefli bir şair çıkıp da kendi imkânları doğrultusunda hareket ederse)

Yahşı yâhud yaman dâdi gam émes

Yahşı ger bolmasa yaman hem émes [Tural 2015: 92]

(İyi ya da kötü söylese dert değildir. Söyledikleri iyi olmasa da kötü değildir.)

İşte bunu yapabilecek isim Nevâyî'nin ta kendisidir. Ancak Nevâyî bu yolda pek çok sıkıntı olduğunun da farkındadır. Böylesi zor bir işte elinden tutacak kimse olmamasından şikâyet eder. Kendisi Horasan'dan bir söz ordusu gönderip Rûm toprağının hâkimi Nizâmî ile Hint ülkesinin hükümdarı Hüsrev'in arasına girme niyetindedir:

Mén-i dîvânesâr-ı bî-çâre

Özüm öz cânıma sitemkâre

(Çaresiz bir çılgın olup kendi canına eziyet eden bendeniz...)

Katre içkünçe dest-res maña yok

Gayr deryâ çéker heves maña yok

(Damla içecek kadar elimden tutan yok, denizden başka bana heves eden yok.)

Yok éligimde bir avuç tofrak

Yasamak kâm-ı günbed-i nüh-tâk

(Dokuz katlı gökkubbe (hamse) yapabilmek için elimde bir avuç toprağım yok.)

Hâme nâlıça tâb u renc maña

Ejdehâ dék hayâl-i genc maña

(Kalem boğumu kadar güç kuvvetim, ejderha gibi hazine hayalim yok.)

Kim ol ékki arasığa tüşüben

Yüz min él mâcerâsığa tüşüben

(Olsaydı o ikisinin arasına girip yüz bin insanın macerasını anlatırdım.)

Sözni éylep alar sözige 'âdil

Belki tagyîr étip bérîp tebdîl

(Sözümü onların sözüne denk edip hatta bir miktarını değiştirirdim.)

Tab '-ı bî-bâk-i nâ-hirâsândın

Tartıp andak sipeh Horâsândın

(Korkusuz, çekincesiz şairlik yaradılışımın Horasan'dan öyle bir ordu çıkarırdım.)

Geh kılıp zâhir ol sipeh bile zûr

Rûm u Hindûstânga salıp şûr

(Bazen o orduyla açıkça güç gösterisinde bulunup Rûm ve Hindistan'a korku salardım.)

Tutuban Rûm u Hind kişverini

Hind râyı vü Rûm kaysarını [Tural 2015: 92-93]

(Rûm ve Hindistan ülkesini fethedip Hint racası (Hüsrev) ile Rum kayserini (Nizâmî) ele geçirirdim.)

Nevâyî böyle hayaller kurarken birdenbire kendine gelip söylediği sözlerden pişmanlık duyar. Satranç tahtasında beyaz ve siyah taşlar gibi dizilmiş olan Nizâmî ve Hüsrev'in sözleri arasına düşecek kendi sözü, o tahtaya düşmüş bir çöp tanesi gibi kalacaktır. Bir atı andıran Nizâmî sözleri ile file benzeyen Hüsrev sözlerinin ayakları altında çiğnenecek, bir karınca gibi âciz kalacaktır:

Yok yok oşbu garîb lâf durur

Lâf yok ser-be-ser güzâf durur

(Hayır hayır, bu garip bir laf. Laf bile değil, baştan başa saçmalık.)

Kêlse şatranc éki saf ak u kara

Has né kılğay çü tüşse 'arsa ara

(Satrançta iki saf beyaz ve siyah taşlar varken satranç tahtasına çöp parçası düşse ne olur!)

Özni tapkay bisât ara peyvest

At ile pîl ayagı astıda pest

(Kendini o tahtada bağlı bulur, at ile filin ayağı altında ezilir gider.)

Rûm éliniñ semendi âşûbı

Hind éli pîliniñ leked-kûbı

(Rûm toprağı atının (Nizâmî) tepmesi, Hindistan filinin (Hüsrev) çiğnemesiyle karşılaşır.)

Hem meger mûr-ı renc-perverdi

Tapıp andak sipâhdin gerdi

(Dahası sıkıntı çeken o karınca öylesi bir ordunun tozunu yutup)

Körüben öz hakîr ü pestligin

Kara tofrakka hem-nişestligin [Tural 2015: 93]

(yerlerde süründüğünü anlar, kendi âcizliğinin farkına varır.)

Ancak yine de böylesi iki büyük şairin ardından gitmeyi kutlu bir iş sayar, onların izini bile takip etmenin üstünlük sağlayacağını savunur:

Pestligdin bülendlik tapkay

Zûrdın behremendlig tapkay

(Ancak o alçak yerde bile yükseklik bulacak, zor sayesinde nasiplenecektir.)

Salgay âşûb şîr-i gurrânga

Nâyib étkey özin Süleymânga [Tural 2015: 93]

(Kükreyen aslana korku salacak, kendisini Hz. Süleyman'a vekil edecektir.)

Sedd-i İskenderî'de Nevâyî'nin Emir Hüsrev'e Dair Görüşleri

Sedd-i İskenderî 1485'te Herat'ta yazılmıştır. Aruzun fe'ûlün / fe'ûlün / fe'ûlün / fe'ûl kalıbıyla kaleme alınmıştır. Eserde İskender-i Zülkarneyn'in yaptığı seferlerden bahsedilir. İskendernâme geleneğinin bir halkası olan eser, 7214 beyittir. Nizâmî'nin *İkbâlnâme* ve *Şerefnâme* adıyla iki kitaptan oluşan mesnevisiyle Emir Hüsrev'in *Âyîne-i İskenderî* adlı mesnevisine naziredir.

Nevâyî yine Nizâmî'yi övdükten sonra söz şarabını onun gibi içbilenin olmadığını tekrar eder, ona göre bunu yapabilen bir tek kişi vardır: Emir Hüsrev. Yine, Hint büyücüsü olarak nitelediği Hüsrev'i müstesna bir yere koyar:

Bolup söz meyiga çü hûşı girev

Aña cür'a-keş yok meger kim birev

(Nizâmî'nin aklını rehin bıraktığı söz şarabından yudum içbilen yoktur, bir kişi istisna...)

Birev yok ki Hindû-yı lu 'b-âverî

Ni hindû ki cādû-yı dânişverî

(Bir kişi haricinde kimse içemez! O da oyun ustası Hintli, ne Hintlisi, bilge büyücü Hüsrev'dir.)

Ni cādû ki dâna-yı hikmet-me'âb

Sözi nazm dîvânıda intihâb [Tören 1990: 31]

(Büyücü de ne kelime! Sözü şiir divanında seçkin olan hikmetli bir bilge.)

Emir Hüsrev'in kitabı şeker kamışından yapılmış kalemî sayesinde tatlı nüktelerle doludur. Kalemî karanfil ve sümbüller saçan Emir Hüsrev'e denk bir şair gelmemiştir. Hindistan'da yazdığı sözleriyle dünyayı Hindistan'a çevirmiş, herkesi kendisine köle etmiştir:

Çüçük nüktedin yapışıp nâmesi

Meger ney-şekerdin bolup hâmesi

(Kitabı tatlı nüktelerle yapıştığına göre kalemî şeker kamışından olsa gerek.)

Aña hâme nevki karanfûl kibi

Veyâ serv-i nâz üzre sünbül kibi

(Kaleminin ucu karanfil veya naz servisi üstündeki sümbül gibidir.)

Geh ol sünbül-i ter karanfûl saçıp

Karanfil dagı gâh sünbül saçıp

(O taze sümbül karanfil saçar, karanfille birlikte bazen sümbül saçar.)

Söz içre aña tîz-bâzârlık

Bu bâzâr ara turfa 'attârlık

(Sözde onunla aynı kıvamı yakalamak, söz pazarında müthiş bir aktarlık olur.)

Velik ol dükânî ki mevcûd aña

Sütûn u ışık sandal u 'ûd aña

(Lâkin onun var olan söz dükkânındaki direk ve eşik, sandal ve öddendir.)

Bu 'attârlıgda makâsıd bilip

Anı dâl-ı dâniş 'Utârid kılıp

(Bu aktarlıktaki maksatları bildiği için Utârit onu dânişin (bilginin) dâl harfi/delili kılmıştır.)

Kaçan hâme destân-serâ eyleben

Sevâdı cihânı kara eyleben

(Kalemi hikâyeler anlatmaya başladığı zaman yazdığı yazılar dünyayı kapkara yaptı.)

Çü Hindûsitândın sürüp dâsitân

Kılıp dehrni dagı hindûsitân

(Hindistan'dan hikâyeler anlatıp dünyayı da Hindistan'a çevirdi.)

Sözi şâhid-i meclis-ârây-ı Hind

Bu meclis içide özi rây-ı Hind

(Sözü, Hint meclisini süsleyen güzeldir. Kendisi, bu meclis içindeki Hint racasıdır.)

Dime rây anı belki yüz keyd ü rây

Sezâdur aña hâk-rûb-ı serây

(Ona raca da deme, yüz raca onun sarayını süpürse yakışır.)

Bu yirge çikip pâye hüsrevligi

Bilig evcide mihr pertevligi

(Buraya Hüsrevlik/padişahlık payesini çekip bilgi göğüne güneş parıltısı saçtı.)

Ki dâniş sevâdıda her kim ki şâh

Anıñ hıdmetide bolup hâk-i râh [Tören 1990: 31]

(Bilgi karasında padişah olan herkes, onun hizmeti için yerlerde sürünse yeridir.)

Sonra diğer mesnevilerinde olduğu gibi Nizâmî'yi öne çıkarıp Hüsrev'i onun iyi bir takipçisi olarak görür. Nizâmî ve Hüsrev karşılaştırmasına girişir, Nevâyî'ye göre ikisinin şiiri arasında öyle çok büyük farklar yoktur ancak Nizâmî'nin şiiri bir adım öndedir:

Nizâmîçe ger nazmı çâlâk yok

Çü il munca çâlâk yok bâk yok

(Her ne kadar şiiri Nizâmî kadar akıcı olmasa da kimse bu kadar akıcı yazamadığı için sorun değil.)

Söz evcide ger ol meh-i hâverî

Bu ger yok meh-i hâverî Müşterî

(Nizâmî söz göğündeki dolunaysa bu dolunay değilse de Müşterî yıldızıdır.)

Anıñ la 'lide ger dirahşendelik

Munuñ dagı dürride rahşendelik

(Nizâmî'nin lal taşını andıran şiiri parlıyorsa Hüsrev'in de söz incisi parlıyor.)

Ger ol reh-rev olsa bu pey-rev kilip

Ger ol şâh bu dagı hüsrev kilip

(Nizâmî yürüyorsa bu da onun takipçisidir. Nizâmî şah (padişah) ise bu da Hüsrev'dir.)

Ki cennet alar meskeni tâ ebed

Nevâyîga ma 'nileridin meded [Tören 1990: 31-32]

(Onların yeri sonsuza dek Cennet olsun. Manevi himmetleri/manaları Nevâyî'ye yardım etsin.)

Nevâyî'ye göre Nizâmî ve Hüsrev'in açtığı yolda giden nice şair olmuş, ancak hiçbiri türlü sebeplerle bunda başarılı olamamıştır:

Yana hem kılıp nakd-cûlug edâ

Bu sevdâga urdı kadem her gedâ

(Söz dilencileri söz nakidini elde edebilmek amacıyla bu sevdaya doğru adım attı.)

Velî her birige bir âfet yitip

Kim ol kâm tahsîli men 'in itip [Tören 1990: 31-32]

(Fakat her biri bir belaya uğradı, o murada ermekten alıkoyuldu.)

Hamsenin hâtıme kısmında Hüsrev'i yine saygıyla anan Nevâyî, onun Arabistan'dan İran'a kadar tanınmış olduğundan bahseder. Şiirlerini yazarken duygu ve düşüncüyü bir araya getirdiğini, böylece basit sözler yerine hikmetli ve bilgece sözler söylediğini savunur:

Yana Hüsrev ol Türk-i Hindî-lakab

Ki söz birle aldı 'Acem tâ 'Arab

(Yine Hintli lakabı taşıyan Türk Emir Hüsrev, Arabistan'dan İran'a her yeri sözle fethetti.)

Küşâd eylegünce bu muhkem hisâr

Besî eylep efsânede ihtisâr

(Bu sağlam kaleyi açmakla birlikte hikâyede epeyce kısaltmaya gitti.)

Niçe vakt anıñ hem işi bu idi

Ki fikretka zânû-be-zânû idi [Tören 1990: 457]

(Uzun zaman bunu iş edindi, başını dizine koyup epeyce düşündü.)

Sonuç

Nevâyî'yi Nevâyî yapan değerlerden biri de Emir Hüsrev'in düşünce dünyası, şiir yeteneği ve hamse geleneğini takip etmesi olmuştur. Dil ve coğrafya bakımından mesafe ve farklılıklar olsa da Emir Hüsrev ve Nevâyî'nin bulunduğu nokta Türk dünyasının ortak duygu, düşünce ve hayal birikimidir. Emir Hüsrev'in Nizâmî'den aldığı hamse geleneği Nevâyî'de iyice kıvamını bulmuş; böylece aynı konular, farklı coğrafyalarda yaşayan üç Türk müellif tarafından işlenerek efsaneleştirilmiştir. Türk'ün aşk, hikmet, tarih, mitoloji, felsefe gibi konulara bakış açısını görebileceğimiz bu hamse metinleri, üç büyük şairin şairlik kudreti ve bilgi birikimini bir araya getirmeleri açısından son derece önemlidir.

Emir Hüsrev'in edebî gücünü teslim eden Nevâyî, Hindistan'da yaşayıp eser veren bu büyük üstada büyük bir hayranlık beslemiştir. Sözü nü bereketlendirmek için söz ikliminin hüsrevi (hükümdarı) olarak gördüğü Emir Hüsrev'i seçmiş, söz büyücüsü Hüsrev'in yanık söyleyişlerinden esinlenip Doğu'nun unutulmaz aşk hikâyelerini yeniden canlandırmıştır. Hüsrev'in Nizâmî şiirine kattığı süsleyici unsurları kendi şiirine uygulamış, böylece Rûm ve Hindistan tarzı diye anarak Horasan'a taşıdığı bu iki mükemmel üslubun Anadolu topraklarına yayılmasına öncülük etmiştir.

Hasılı, Nevâyî hamsesini anlamının bir şartı da Emir Hüsrev'in hamsesini layıkıyla okuyup anlamaktır. Dil ve coğrafya bakımından farklılıklar gösteren iki büyük şairin bakış açıları Türklük paydasında buluşmuş, Arap ve İran edebiyatlarından aldıkları konuları Türk motifleriyle süsleyerek geleceğe kalıcı bir miras bırakmışlardır.

Иктибослар/Сноски/References

1. Çelik, Ülkü (2011), *Ali Şîr Nevayî Leyli vü Mecnûn*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
2. Kanar, Mehmet (2007), "Nizâmî-i Gencevî", *DİA*, c. 33, İstanbul, s. 183-185.
3. Kurtuluş, Rıza (1995), "Emir Hüsrev-i Dihlevî", *DİA*, c. 11, İstanbul, s. 135-137.
4. Kut, Günay (1989), "Ali Şîr Nevâyî", *DİA*, c. 2, İstanbul, s. 449-453.
5. Racabov, Nazar, Dilara Racabova (2004), "Ali Şîr Nevâyî ve Hüsrev Dehlevî", *Ali Şîr Nevâyî'nin 560. Doğum, 500. Ölüm Yıl dönümlerini Anma Toplantısı Bildirileri (24-25 Eylül 2001)*, TDK Yayınları, Ankara, s. 97-107.
6. Tekin, Gönül Alpay (2012), *Ali-Şîr Nevâyî Ferhâd ü Şîrîn*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
7. Tören, Hatice (1990) "Ali Şîr Nevâyî Sedd-i İskenderî", DR, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul, XL+1129 s.
8. Tural, Güzin (2015), *Seb'a-yi Seyyâr (Yedi Gezegen)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
9. Türk, Vahit, Ş. Doğan (2018), *Ali Şîr Nevâyî Hayretü'l-Ebrâr*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.
10. Yazıcı, Tahsin, C. Kurnaz (1997), "Hamse", *DİA*, c. 15, İstanbul, s. 499-500.

ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALINING AXBOROT XATI

Alisher Navoiy xalqaro jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiyasi komissiyasi tomonidan filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan asosiy ilmiy natijalar chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan. Shuningdek, Amerika qo'shma shtatlarining Crossref.org tizimiga ham kiritiladi hamda har bir maqolaga doi raqami beriladi. Jurnalda quyidagi ruknlar bo'yicha maqolalar chop etiladi:

- **NAVOIY VA JAHON ADABIYOTI**
- **NAVOIY VA TILSHUNOSLIK MASALALARI**
- **TEMURIYLAR DAVRI TURKIY VA O'ZBEK ADABIYOTI**
- **BAHOSIZ BITIKLAR** (Navoiy asarlarining qo'lyozmalari, Navoiy merosi va matnshunoslik masalalari uchun).
- **ASLIYAT UMMONI** (asosan, ingliz, fransuz, nemis, rus, xitoy, yapon, koreys, hind tillariga).
- **NAVOIY NASRI VA NAZMI NAFOSATI** (Navoiy nasri va nazmiga doir tadqiqotlar uchun).
- **ILM, OLAM VA OLIM** (Navoiy ilmiy merosi va turli ilmlarga doir qarashlari uchun).
- **HAQIQAT SARI SAFAR** (Navoiyning falsafiy qarashlari).
- **MA'RIFAT YOG'DUSI** (Navoiy va islom ma'rifati, Navoiyning diniy-ma'rifiy qarashlari, Navoiy va tasavvuf).
- **NAVOIY POETIKASI** (Fasohat, balog'at, badiiyat, aruz va qofiya bilan bog'liq masalalar).
- **TURKIY MUMTOZ ADABIYOT TADQIQI VA UNING BOSHQA ADABIYOTLAR BILAN QIYOSI**
- **NAVOIY VA ADABIY TA'SIR MASALALARI**
- **NAVOIY VA TA'LIM-TARBIYA MASALALARI**

MAQOLALARGA QO'YILADIGAN TALABLAR:

- maqola 10-15 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- maqolalar **o'zbek, turk, tojik, rus, ingliz, fransuz** tillarida qabul qilinadi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
 1. Maqola sarlavhasi.
 2. Muallifning F.I.SH., lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o'qish) joylari, viloyat, respublika va elektron pochta adresi to'liq keltiriladi.
 3. Annotatsiya (maqolaning qisqacha mazmun va maqsadi, 100-150 ta so'zdan iborat bo'lishi lozim) **o'zbek, rus, ingliz** tillarida beriladi.
 4. Tayanch so'z va iboralar **o'zbek, rus, ingliz** tillarida (7-10 so'zdan iborat bo'lishi kerak).
 5. Kirish (Introduction)
 6. Asosiy qism (Main part)
 7. Natijalar va muhokama (Results and Discussions)
 8. Xulosalar (Conclusions)
 9. Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi (15-20 ta adabiyot).
- maqola Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, 1 intervalda tayyorlanadi;
- havola(snokalar)lar katta qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi [Mo'minov 2020: 25] shaklida keltiriladi;
- maqola tomonlari chap: 3 sm, o'ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm;
- maqolada keltirilgan ma'lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko'chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas'uldir.
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan **tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi**;
- tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi.
- jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.
- Maqola so'ngida mualliflar(lar) telefon raqamini kiritishlari shart.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Toshkent shahri Amir Temur ko'chasi Matbuot;
Samarqand shahri Universitet xiyoboni 15, SamDU filologiya fakulteti
Tel.: +99891 527 68 22 Telegram raqami: +99891 527 68 22
E-mail: alishernavoiy2020@mail.ru

ИНФОРМАЦИОННОЕ ПИСЬМО МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА “АЛИШЕР НАВОЙ”

Международный журнал “Алишер Навой” включен в перечень научных изданий, рекомендованных ВАК Республики Узбекистан для публикации основных научных результатов диссертаций кандидатов на соискание ученой степени доктора философии (PhD) и доктора наук (Д.б.н.). Он также будет включен в систему Crossref.org в США, и каждой статье будет присвоен номер DOI. Статьи для публикации в журнале принимаются по следующей тематике:

- **НАВОЙ И ВСЕМИРНАЯ ЛИТЕРАТУРА**
- **НАВОЙ И ВОПРОСЫ ЯЗЫКОЗНАНИЯ**
- **ТЮРКСКАЯ И УЗБЕКСКАЯ ЛИТЕРАТУРА ЭПОХИ ТЕМУРИДОВ**
- **БЕСЦЕННЫЕ РУКОПИСИ** (рукописи произведения Навои, проблемы наследия Навои и текстологии)
- **ОКЕАН МЫСЛЕЙ** (переводы произведений Навои на английский, французский, немецкий, русский, китайский, японский, корейский, индийский языки)
- **ИЗЫСКАННОСТЬ ПРОЗЫ И ПОЭЗИИ НАВОЙ** (для исследований в области прозы и поэзии Навои)
- **НАУКА, МИР И УЧЕНЫЙ** (научное наследие Навои и его научные взгляды)
- **ПУТЬ К ИСТИНЕ** (философские взгляды Навои)
- **ДУХОВНОЕ ОЗАРЕНИЕ** (Навои и ислам, нравственно-духовные воззрения Навои, Навои и суфизм)
- **ПОЭТИКА НАВОЙ** (вопросы поэтики, системы аруз, ритмики и рифмы)
- **ИССЛЕДОВАНИЕ ТЮРКСКОЙ КЛАССИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ И ЕГО СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИЗУЧЕНИЕ**
- **НАВОЙ И ВОПРОСЫ ЛИТЕРАТУРНОГО ВЛИЯНИЯ**
- **НАВОЙ И ВОПРОСЫ ВОСПИТАНИЯ И ОБРАЗОВАНИЯ**

ТРЕБОВАНИЯ К ОФОРМЛЕНИЮ СТАТЕЙ:

- Объем статьи: около 10-15 страниц;
- Статьи принимаются на **узбекском, турецком, русском, английском и французском языках**;
- Структура статьи:
 1. Название статьи.
 2. И.Ф.О. автора, должность, научная степень, место работы (учёбы), область, республика, электронная почта.
 3. Аннотация (краткое содержание и цель статьи, статьи в объеме 100-150 слов) на **узбекском, русском и английском языках**.
 4. Ключевые слова и выражения на **узбекском, русском и английском языках** (7-10 слов).
 5. Вступление (Introduction)
 6. Основная часть (Main part)
 7. Результаты и обсуждение (Results and Discussions)
 8. Заключение (Conclusions)
 9. Литература (References) в алфавитном порядке (15-20 наименований).
- Шрифт текста – Times New Roman; размер — 14 пунктов; межстрочный интервал — 1,5;
- Сноски приводятся в квадратных скобках с указанием *фамилии автора – года издания – страницы* [Мўминов 2020: 25];
- Параметры страницы: слева 3 см, справа 1,5 см, сверху и снизу по 2 см;
- Ответственность за научную обоснованность, достоверность приведенных в статье данных и оригинальность несут авторы статьи.
- Статьи проходят обязательную экспертизу. В журнале публикуются **статьи, рекомендованные экспертами к публикации**;
- Нерекомендованные публикации статьи не публикуются и не возвращаются авторам.
- В одном номере журнала публикуется только 1 статья автора.
- В конце статьи необходимо указать контактный номер автора.

НАШИ КОНТАКТЫ:

Ташкент, проспект Амира Темура, улица Матбуотчилар;
Самарканд, Университетский бульвар, 15, факультет филологии СамГУ
Тел.: +99891 527 68 22 Телеграм номер: +99891 527 68 22
E-mail: alishernavoiy2020@mail.ru

ALISHER NAVOI INTERNATIONAL JOURNAL INFORMATION LETTER

Alisher Navoi International Journal is included in the list of scientific publications recommended by the Higher Attestation Commission of the Republic of Uzbekistan for publication of the main scientific results of the dissertations of candidates for the degree of Doctor of Philosophy (PhD) and Doctor of Science (DSc). It will also be included in the Crossref.org system in the United States, and each article will be assigned a DOI number. The magazine publishes articles on the following sections:

- **NAVOI AND WORLD LITERATURE**
- **NAVOI AND LINGUISTIC ISSUES.**
- **TURKISH AND UZBEK LITERATURE OF THE TEMURIDS PERIOD**
- **INVALUABLE ESSAYS** (for manuscripts of Navoi's works, Navoi's heritage and textual issues).
- **ORIGINAL WORK** (mainly in English, French, German, Russian, Chinese, Japanese, Korean, Hindi).
- **BEAUTY OF NAVOI PROSE AND POETRY** (for research on Navoi prose and poetry).
- **SCIENCE, THE WORLD AND SCIENTIST** (for Navoi's scientific heritage and views on various sciences).
- **JOURNEY TO THE TRUTH** (Navoi's philosophical views).
- **THE LIGHT OF ENLIGHTENMENT** (Navoi and Islamic enlightenment, Navoi's religious-enlightenment views, Navoi and mysticism).
- **NAVOI POETICS** (Issues related to eloquence, maturity, art, rhyme and rhyme).
- **RESEARCH OF TURKISH CLASSICAL LITERATURE AND ITS COMPARISON WITH OTHER LITERATURE**
- **NAVOI AND LITERARY INFLUENCE ISSUES.**
- **NAVOI AND EDUCATIONAL ISSUES.**

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

- the article is presented in 10-15 pages;
- Articles are accepted in **Uzbek, Turkish, Tajik, Russian, English, French;**
- Structure of the article:
 1. Article title.
 2. Full name of the author, position, academic title, place of work (study), region, republic and e-mail address.
 3. Annotation (brief content and purpose of the article, should be 100-150 words) is given in **Uzbek, Russian, English.**
 4. Key words and phrases in **Uzbek, Russian, English** (should be 7-10 words).
 5. Introduction
 6. Main part
 7. Results and Discussions
 8. Conclusions
 9. References - listed in alphabetical order (15-20 references).
- The article is prepared in Times News Roman font, 14 sizes, 1 space;
- references are given in parentheses in the form of the author's name - date of publication - page [Muminov 2020: 25];
- sides of the article left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm;
- The author (s) are responsible for the scientific validity, reliability and copying of the information and evidence presented in the article.
- Articles will be examined. Only articles recommended by experts will be published in the journal;
- Un recommended articles will not be published and will not be returned to the authors.
- Only 1 article by the author is published in 1 issue of the magazine.
- The author (s) must enter a phone number at the end of the article.

ADDRESS:

Tashkent city, Amir Temur street Press; Samarkand University Boulevard 15,
SamSU Faculty of Philology Phone: +99891 527 68 22
Telegram number: +99891 527 68 22 E-mail: alishernavoi2020@mail.ru

NAVOIYNI ANGLASH

Tarix, degani bu – jang-jadal emas,
So‘zdir u, so‘zlarda aks etgan ma’no.
Balki turkiyni ham birov til demas,
Navoiy nazmidan tuymasa navo.

Uyg‘oq shuur bilan xayolga tolsak,
Navoiy va imon – egiz tushuncha.
Shoirlar biz qancha yaqin borolsak,
Xudoga yaqinlab borurmiz shuncha.

El g‘amin o‘ylagan bari bir o‘lmas,
Uni kutar doim taqdir alomat.
Bu teran nolalar hech qachon so‘lmas,
Ko‘ngilni avaylab-asrar salomat.

«Ey, Navoiy», deya chorlar o‘zini
Muhabbat yo‘liga, mehr yo‘liga.
«Ey, Navoiy» – jahon ochar ko‘zini,
Tilla tushgan kabi gadoy qo‘liga.

«Ey, Navoiy» – quyosh tushar samodan,
Ketar poy-piyoda ufqlar oralab.
Yurak entikadi toza havodan,
Metin dardlarini tilka-poralab.

Avlod-avlodlarga hamisha yor u,
Turli xalqlar aro raso qaddimiz.
«So‘zimni eshit», – deb bizlarga zor u,
«Biz ham zor», – deyishga bormi haddimiz?

Shukur Qurbon

ALISHER NAVOIY

XALQARO JURNAL
INTERNATIONAL JOURNAL
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ALISHER NAVOIY. SHANXAY. SHANXAY UNIVERSITETI BOG'I
Haykal Ravshan Mirtojiyev va Ye Qing muallifligida 2017-yilda yaratilgan.

АЛИШЕР НАВОИ. ШАНХАЙ. САД ШАНХАЙСКОГО УНИВЕРСИТЕТА
Статуя создана в 2017 году Равшаном Миртожиевым и Ёе Кингом.

ALISHER NAVOI. SHANGHAI. SHANGHAI UNIVERSITY GARDEN
The statue was created in 2017 by Ravshan Mirtojiyev and Ye Qing.